

บทคัดย่อ

โครงการ การศึกษาแนวทางการดูแลสุขภาพตามวิถีชุมชน โดยการใช้สมุนไพร และภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตหมู่บ้านโคกมนัส ตำบลชั้นไผ่ใหญ่ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร ระยะที่ 2 โดยนางประสาธ สุธธิบุตร เป็นหัวหน้าโครงการ มีพื้นที่ดำเนินงาน คือชุมชนบ้านโคกมนัส และป่าชุมชนทั้ง 9 แห่ง บ้านโคกมนัส หมู่ที่ 9 ตำบลชั้นไผ่ใหญ่ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร มีสถานการณ์ปัญหาด้านสุขภาพ และการเจ็บป่วยของชาวบ้าน ที่มีจำนวนเพิ่มสูงขึ้น โดยส่วนใหญ่เป็นโรคระบบทางเดินหายใจ และระบบการย่อยอาหาร เช่น ไข้หวัด และอาหารไม่ย่อย เป็นต้น ซึ่งเป็นภาวะโรคที่ต้องดูแลรักษาด้วยตนเองในระดับเบื้องต้นได้ รองลงมา คือ การเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง ทั้งนี้ยังมีโรคมะเร็ง โรคติดเชื้อเอชไอวี และยังพบการระบาดของโรคติดต่อ คือ โรคไข้เลือดออก จำนวน 5 ราย ไข้มาลาเรีย จำนวน 1 ราย เมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนอื่นๆ ทำให้เห็นว่าบ้านโคกมนัส มีปัญหาสุขภาพสูงกว่าชุมชนอื่น คิดเป็นร้อยละ 50 ของประชากรที่มารับบริการที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลคำฮีเฉลี่ยต่อวัน ชุมชนพึ่งพิงหน่วยงานบริการของทางภาครัฐ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข อสม.เพียงอย่างเดียว และไม่มีการนำศักยภาพเรื่องสมุนไพร และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการดูแลสุขภาพของตนเองเลย ชุมชนจึงร่วมกันทำการศึกษาวิจัย ได้มีการดำเนินงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวทางการดูแลสุขภาพตาม วิถีชุมชนโดยการใช้สมุนไพร และภูมิปัญญาในท้องถิ่น : บ้านโคกมนัส ต.ชั้นไผ่ใหญ่ อ.เมืองยโสธร จ.ยโสธร ระยะที่ 1” ผลจากการดำเนินงานระยะที่ 1 ทำให้เกิดชุดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาในท้องถิ่นเรื่องการดูแลสุขภาพ และการรักษาโรค จากหมอพื้นบ้านแขนงต่างๆ ทั้งหมด 7 แขนง คือ หมอเป่างู หมอเป่ากลาง หมอ ยิงทรง หมอนวดพื้นบ้าน หมอนวดแผนโบราณ หมอยา และหมอธรรม ที่สามารถนำไปปฏิบัติในชุมชน บ้านโคกมนัส เพื่อเป็นอีกทางเลือกในการจัดการสุขภาพของคนในชุมชน อีกทั้งได้เกิดบุคคลต้นแบบในการดูแลสุขภาพโดยการใช้สมุนไพร และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาแนวทางการดูแลสุขภาพตามวิถีชุมชนโดยการใช้สมุนไพร และภูมิปัญญาในท้องถิ่น 2) ศึกษากระบวนการประยุกต์ใช้สมุนไพร และภูมิปัญญาในท้องถิ่นเพื่อการดูแลสุขภาพ 3) ศึกษาปัจจัย เงื่อนไขที่ส่งผลต่อการดูแลสุขภาพตามวิถีชุมชนโดยการใช้สมุนไพร และภูมิปัญญาในท้องถิ่น ซึ่งมีแกนนำ 8 คน เป็นทีมวิจัย และชาวบ้านที่เป็นทีมวิจัยร่วมอีก 32 คน รวมเป็น 40 คน โดยรูปแบบในการดำเนินงาน มีทั้งการลงศึกษาข้อมูล การพูดคุยกับคนในชุมชน การเดินสำรวจสภาพพื้นที่ป่า การศึกษาดูงาน การใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การค้นหาบุคคลต้นแบบในการดูแลสุขภาพ การจัดตั้งชมรมรักษาสสมุนไพร การใช้เวทีเสวนากับผู้รู้ หมอพื้นบ้าน รวมทั้งการสร้างกระบวนการเรียนรู้สู่กลุ่ม เด็ก นักเรียน และเยาวชน ข้อมูลที่ได้จากการศึกษามีการเรียบเรียง และนำไปสู่การวิเคราะห์ร่วมกันของคนในชุมชน เพื่อหารูปแบบที่จะนำไปสู่การจัดการตนเองด้านสุขภาพโดยการใช้สมุนไพร และภูมิปัญญาพื้นบ้านได้อย่างเหมาะสม และเป็นรูปธรรม และมีคุณค่ามากที่สุด ซึ่งจากการดำเนินการ พบว่า

การได้เรียนรู้ทางเลือกในการดูแลสุขภาพ โดยการใช้สมุนไพร และภูมิปัญญาท้องถิ่นบ้าน

โคกมนัส ชุมชนเกิดกระบวนการในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อเป็นการกระตุ้น และสร้างกระแสให้เกิดการใช้ทรัพยากรที่มีมาตั้งแต่ยุคบรรพบุรุษในชุมชน นำมาทำให้เกิดคุณค่ามากที่สุด เนื่องจากทรัพยากรที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในชุมชน นับวันจะยิ่งสูญหายไป ลบเลือนไปตามยุคสมัย ให้กลับมาสร้างบทบาท สร้างความตระหนัก และส่งเสริมให้เกิดทางเลือกในการดูแลสุขภาพของตนเองเพิ่มขึ้น อีกทั้งยังเป็นกระบวนการปลูกฝังคุณค่าของความเป็นวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดการฟื้นฟูธรรมชาติ หวงแหนในทรัพยากร เกิดความรักท้องถิ่น ชาวบ้านได้เห็นผลของการดูแลสุขภาพอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น และไม่ว่าจะเป็นป่าไม้ ดันไม้ ทรัพยากรบุคคลในชุมชน สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีความเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ก่อเกิดคุณค่าของการอยู่ร่วมกัน ทำให้ชาวบ้านมีความกล้า และความเชื่อมั่นที่จะนำทรัพยากรในท้องถิ่นกลับมาใช้ในการดูแลสุขภาพของตนเองและ ปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสม ซึ่งจะนำไปสู่ทางเลือกในการมีสุขภาพ รวมทั้งเป็นการจัดระเบียบในการดูแลสุขภาพของตนเองต่อไป สิ่งเหล่านี้จะทำให้ชุมชนได้เห็นคุณค่าของการเป็นหมอพื้นบ้าน คุณค่าของยาสมุนไพร คุณค่าของภูมิปัญญาได้ดำรงคงอยู่ในชุมชน และเกิดการหมุนเวียนเลือกใช้ที่ยั่งยืนต่อไปในอนาคต

ทิมวิชัย

30 มิถุนายน 2557